

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ**

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР

**СУЧАСНИЙ СТАН
ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ**

**Матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції**

29 вересня 2017 року

**Харків
2017**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР**

**«СУЧАСНИЙ СТАН
ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ»**

**Матеріали всеукраїнської науково-практичної
конференції**

29 вересня 2017 року

Харків
2017

Сучасний стан психологічного забезпечення професійної діяльності сил охорони правопорядку: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 29 вересня 2017 року). – Х. : Національна академія НГУ, 2017. – 163 с.

Оргкомітет конференції:

Голова оргкомітету – І.І. Приходько, доктор психологічних наук, професор, начальник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України, полковник.

Відповідальний секретар оргкомітету – Я.В. Мацегора, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України Національної академії Національної гвардії України.

У збірнику представлено наукові доповіді та повідомлення, в яких узагальнено досвід здійснення психологічного забезпечення професійної діяльності сил охорони правопорядку в екстремальних умовах.

Публікується за матеріалами всеукраїнської науково-практичної конференції “Сучасний стан психологічного забезпечення професійної діяльності сил охорони правопорядку”, заочне проведення якої організовано Національною академією Національної гвардії України (29 вересня 2017 року).

Матеріали конференції будуть корисними науковцям, викладачам вищих навчальних закладів, психологам-практикам, керівникам і працівникам силових структур.

Доповіді відтворені безпосередньо з авторських оригіналів. За достовірність представлених матеріалів відповідальність несуть автори.

© НА НГУ

явищ впливу гострого стресу від звістки про загибель батька. Крім того, дорослі намагались об'єднувати дітей в одну команду, щоб вони могли допомагати один одному, щоб виробити співчуття один до одного.

Під час супроводження постійно здійснювався контроль психологічного стану дітей, надавалась психологічна допомога за запитом дитини, проводилася корекція їх поведінкових атрибуцій. Значна увага була направлена на Олексія Заваду, 13 років (сина Героя України Богдана Завади), Владислава Куриловича, 13 років (сина загиблого разом з генерал-майором С.М. Кульчицьким Сергія Куриловича). Психологічні аспекти, які сформувались з боку Олексія Завади, як своєрідна захисна реакція - інфантильна домінація поведінки з вимаганням уваги до себе з боку оточуючих. У випадку В. Куриловича спостерігалась природне дорослішання із зрозумінням власної відповідальності за своє майбутнє.

Крім того, за час спостереження дітей загиблих військовослужбовців, виявились тенденції гіпервідповідальності дітей за горювання матері, за підтримку. Так, наприклад, спостерігалось перейняття на себе відповідальності за психологічний стан матері, її здоров'я, виховання молодших сестер та братів - спостерігалось раннє дорослішання таких дітей. Під час спілкування з журналістами вони тримались перед камерою більш стримано, підтримували інших дітей, які не могли самі справитись зі спогадами.

Крім того, дуже сильно проявлялись психотравми покинутості у хлопців, які опинились перед проблемою втрати емоційного зв'язку з мамою. Мати, яка у горюванні поринула у пошуки підтримки з боку іншого чоловіка, втрачає не тільки емоційний, фізичний зв'язок з дитиною, а й замість нормального психофізіологічного розвитку формує у дитини інфантильність. Що і спостерігалось протягом подорожі з боку деяких дітей, батьки яких загинули 2-3 роки тому.

Кердивар В.В., ад'юнкт науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру Національного університету цивільного захисту України

Психологічні проблеми адаптації вимушених переселенців зі Сходу України до нових умов життя

У сучасній політичній й соціально-демографічній ситуації в Україні очевидно, що потенціал вимушених переселенців з Донбасу постає як важливий ресурс соціально-економічного розвитку нашого суспільства та умова його соціальної безпеки.

Однією із головних проблем, із якою зіткнулися вимушені переселенці на новому місці проживання, це проблема соціальної та психологічної адаптації, що є складним, багатоаспектним і часто тривалим процесом, пов'язаним із переживаннями вимушеними переселенцями змін, культурних відмінностей, а іноді й ізоляції.

Наукові розробки сучасних проблем міграції відрізняються багатогранністю і широким спектром досліджуваних об'єктів. Так, взаємні установки і стратегії міжкультурної взаємодії переселенців і приймаючого населення, соціально-психологічні установки молоді по відношенню до переселенців досліджено в працях Н. Лебедевої. Етнопсихологічні та соціально-психологічні питання біженців і вимушених переселенців, досвід практичної роботи з надання психологічної підтримки даної категорії осіб проаналізовано у дослідженнях Г. Солдатової. Проблему інтеграції мігрантів та біженців у місцеве співтовариство вивчала група дослідників у складі Б. Жогіна, Т. Маслової, В. Шаповалова та ін.

У цілому увагу вчених сконцентровано на психологічних, демографічних і соціальних особливостях міграції, при цьому абсолютно відсутні роботи, пов'язані з освітньою парадигмою міграції, із адаптацією, підтримкою і захистом.

Соціально-психологічний підхід при вивченні проблем міграції акцентує увагу на проблемах соціально-психологічної адаптації та соціалізації сім'ї мігрантів та їхніх дітей, їх супроводу та підтримки. Соціальна психологія розглядає проблему міграції в ракурсі створення комплементарного середовища для взаємодії «своїх» і «чужих» («місцевих» і «прийшлих»). Крім цього, соціально-педагогічний підхід у дослідженні міграції спрямовує на вивчення форм, принципів і методів педагогічного впливу на учнів-мігрантів з міст Донбасу для успішного оволодіння, найчастіше, українською мовою і отримання знань для успішної реалізації свого потенціалу.

Переміщення в іншу культуру, у контексті психологічної адаптації, розглядається як ряд стресових життєвих змін, які вимагають мобілізації адаптивних ресурсів особистості і обов'язкової реакції у відповідь. Цей підхід визначає вибір чинників, які включаються в дослідження психологічної адаптації вимушених переселенців.

Цікаву класифікацію чинників адаптації запропоновано Т. Стефаненко. У своїй класифікації автор виділяє індивідуальні (демографічні і особові) і групові чинники. До першої категорії Т. Стефаненко відносить такі чинники як вік, стать, освіту, особистісні характеристики, мотивацію, очікування і життєвий досвід мігрантів. Друга категорія включає характеристики взаємодіючих культур – міра схожості або відмінності між культурами; особливості культури, до якої належать мігранти; особливості країни перебування.

Ще одним важливим чинником, який може ускладнювати або, навпаки, полегшувати адаптаційний процес, є очікування мігрантів. Деякими дослідниками встановлено, що реалістичні очікування полегшують процес міжкультурної адаптації, у той час як помилкові очікування здатні викликати виникнення більшої кількості проблем і посилення стресу.

При вивченні очікувань мігрантів також часто враховується міра невідповідності очікувань реальному досвіду. Результати досліджень, що проводяться в цьому напрямі, говорять про те, що занижені очікування (коли досвід виявляється більш позитивним, ніж очікування) приводять до зростання задоволення життям і сприяють успіху рольової адаптації мігрантів.

Стратегії подолання стресу також впливають на психологічну адаптацію, хоча цей чинник вимагає подальшого більш детального вивчення. Так, К. Уорд і її колегам вдалося виявити чотири стратегії подолання стресу в ході адаптації: настання, уникнення, прийняття, пошук соціальної підтримки.

Багато дослідників указують на зв'язок між адаптацією до культури й особистісним зростанням. Висловлено припущення, що люди, які відчують себе комфортно більш ніж в одній культурі, інтелектуально й емоційно більше задоволені життям, ніж монокультурні індивіди. Крім того, багатьма експериментами підтверджується, що діти, переміщені в насичене, складне й мінливе середовище, згодом краще виконують цілий ряд інтелектуальних і когнітивних завдань, ніж діти, які виростили в одноманітному й сенсорно обмеженому середовищі. Вивчення дітей-білінгвів показало, що вони значно краще, ніж мономовні діти, виконують різні когнітивні завдання. Існує припущення про зв'язок між етноцентризмом і одномовністю. Також вважається, що досвідчені і вмілі в культурних контактах особистості мають у своєму арсеналі більше можливостей подолання життєвих проблем, тобто це сприяє підвищенню адаптивних можливостей індивіда.

Досліджуючи адаптацію мігрантів та переселенців у Непалі, К. Уорд і А. Рана-Дьюба виявили, що сильна ідентифікація зі своєю культурою прогнозує поліпшення душевного самопочуття, тобто позитивно впливає на психологічну адаптацію. У той час як сильна ідентифікація з культурою приймаючої сторони сприяє кращій соціально-культурній адаптації. Переселенці, які вибирають стратегію інтеграції, краще пристосовуються психологічно. Стратегія асиміляції сприяє більш ефективній соціально-культурній адаптації і знижує кількість соціально-культурних проблем.

Слід зазначити, що в сучасному суспільстві склалося подвійне ставлення до мігрантів та вимушених переселенців зі Сходу України. Більшість корінних жителів співчують стану сімей переселенців і намагаються допомагати у вирішенні їх проблем, а менша частина населення відноситься байдуже і не цікавиться даним питанням. Суспільство підтримує думку і тенденцію, що у бідах і труднощах переселенців винна влада, непродумані дії і політика, які привели до виникнення міжнаціональних конфліктів, а тому вирішувати проблеми вимушених переселенців повинні, перш за все, владні органи, державні установи. У кінцевому рахунку, переселенці та їхні діти залишаються один на один зі своїми проблемами і труднощами.

Як доводить досвід багатьох країн, і нажаль, досвід сучасного українського суспільства, соціальна підтримка з боку співвітчизників і з боку місцевого населення розглядається як один із основних факторів, що позитивно впливають на психологічне благополуччя, поліпшують фізіологічні, емоційні, інформаційні та матеріальні ресурси переселенців. Соціальна підтримка сприяє збереженню адекватної самооцінки і самоповаги, успішної адаптації в новому середовищі. Спілкування з співвітчизниками має певні емоційні переваги, даючи можливість поділитися думками про життя в новому оточенні. Крім того, безумовно, ті, хто

перебуває в подібному становищі, можуть бути джерелом корисних відомостей про те, як подолати проблеми, що виникають в новій обстановці.

Проведений нами теоретичний аналіз дозволяє зробити висновок про те, що одним із важливих чинників, що впливають на психологічну адаптацію, є оцінка переселенцем значущих для нього життєвих подій. Крім того встановлено, що різні люди неоднаково оцінюють потенційні чинники стресу при переміщенні в інакше середовище. Хтось розглядає їх, як такі, що несуть загрозу, а для інших – це стимул, що вимагає напруження сил для подальшого свого розвитку.

Таким чином, соціально-психологічні явища, пов'язані з вимушеним переміщенням осіб на території України, мають загальні закономірності та власну специфіку. Наслідки примусового переселення відображаються опосередковано й тепер, зокрема, на політичному та соціально-культурному рівнях. Соціально-психологічні процеси асиміляції, акультурації, маргіналізації, прояви конформізму, збереження культурної ідентичності, які супроводжують міграцію в Україні, відображаються при цьому якісно своєрідним способом.

Кислий В.Д., канд. псих. наук, доцент, професор кафедри психології та педагогіки Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Роженко А.А., науковий співробітник науково-дослідної лабораторії Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Психоемоційне та фізичне навантаження на особистість військовослужбовця під час ведення бойових дій

Сучасність нагородила живучих в ній психологічними перевантаженнями, малорухливим способом життя, зменшенням навичок соціальної адаптації. Замість того, щоб витратити час на пошук способів подолання труднощів людина стала орієнтуватися на отримання задоволення від життєвого процесу, причому, задоволення швидкого, що не потребує особистих фізичних і емоційних витрат.

Психологи, дивлячись на внутрішню сутність людини як на можливе джерело проблем і в той же час їх вирішення, роблять акцент на гармонії фізичних, соціальних і моральних компонентів.

Здоров'я найбільш повно можна охарактеризувати словами «збалансованість» і «гармонія» між внутрішніми і зовнішніми складовими життя людини.

В ряд погано впливаючих на людину факторів після несприятливої екології, генетичної спадковості, недосипання і переїдання з середини ХХ століття психологи ставлять психоемоційне навантаження.

Психоемоційне навантаження – це вплив на психіку людини зовнішніх і/або внутрішніх чинників, що підсилюють його нервову напруженість і емоційну збудливість.

Головні компоненти психоемоційного навантаження, які прямо впливають на тіло і психіку індивіда, називаються інформаційно-операційними, ситуативними і особистісним впливом.